

KUSTLANDET

UTVECKLINGSSTRATEGI

2023-2027

*Kommunerna Söderköping, Valdemarsvik, Västervik, Mönsterås
och del av Norrköpings och Oskarshamns kommun*

Lokal utvecklingsstrategi för Kustlandet

Sammanfattning

Genom en bred dialog inom och ikring Kustlandet har de ideella, privata och offentliga sektorerna enats om en utvecklingsstrategi, en geografi, en organisation och en preliminär medfinansiering gällande leader för programperioden 2023-2027. En framtidsgrupp bestående av ett trepartnerskap mellan den ideella, privata och offentliga sektorn har styrt och övervakat arbetet med framtagningen av strategin.

Kustlandet har tidigare genomfört leaderprogram under programperioderna 2000-2006, 2007-2013 och 2014-2020/22. Positiva erfarenheter och lärdomar av detta har inkluderats i den nya strategin. Geografin har justerats lite men omfattar som tidigare Östergötland och Kalmar län i form av kommunerna Mönsterås, Västervik, Valdemarsvik och Söderköping samt delar av Oskarshamn och Norrköping.

Mobilisering, förankring, samordning, SWOT-analyser och diskussioner har resulterat i en bred strategi med en vision, tre övergripande mål, fyra insatsområden och fem horisontella mål.

Vision:

Brukande, bevarande och nyskapande i balans för lokal utveckling.

Med visionen som vägledande ska strategin bidra till de övergripande målen:

- Livskvalitet
- Hållbarhet
- Konkurrenskraft

De övergripande målen ska nås genom åtgärder inom fyra insatsområden:

- Kultur, idrott, fritid och service
- Boende, infrastruktur och kommunikationer
- Näringsliv och sysselsättning
- Klimat och miljö

Oavsett övergripande mål och insatsområde ska strategin följa de horisontella målen:

- Lokal utvecklingskapacitet
- Klimat och hållbarhet
- Jämställdhet och jämlikhet
- Likabehandling och tillgänglighet
- Effektivitet och anpassning

För att kunna styra och följa upp genomförandet av strategin har de övergripande målen brutits ner till 21 indikatorer på EU, nationell, lokal och egen nivå. Eftersom strategin stämts av mot globala, europeiska, nationella, regionala och kommunala styrdokument med bäring på landsbygdsutveckling bidrar, samverkar och förstärker leaderstrategin övergripande insatser.

Summary

Kustlandet is a local action group along the southeastern coast of Sweden. The area, consisting of six municipalities and two counties, has approximately 110 000 rural inhabitants and is sparsely populated. It is characterized by its archipelago, lakes and rivers as well as a mix of forests and open agricultural land shaped by thousands of years of human habitation and activity. Commerce is dominated by small-scale manufacturing, services, trade, tourism, farming and forestry.

As a part of the 2023-2027 programme of the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD), Kustlandet applies the leader method in its efforts to promote local development opportunities. Based on experience from the earlier programme periods of 2000-2006, 2007-2013 and 2014-2020/22 the current development strategy is broad and has three overall goals, four focus areas och five horizontal goals.

Overall goals:

- Quality of life
- Sustainability
- Competitiveness

Focus areas:

- Culture, sports, leisure and services
- Housing, infrastructure and communications
- Enterprise and employment
- Climate and environment

Horizontal goals:

- Local development capacity
- Climate och sustainability
- Equality
- Accessibility
- Efficiency and adaptability

Kustlandets guiding principle is that land and waters need to be used in order to be preserved. Through adaption and innovation, a balance can be struck between exploitation and protection that assures the vision of a sustainable future for the area and its inhabitants.

Innehåll

Lokal utvecklingsstrategi för Kustlandet	1
Sammanfattning	1
Summary	3
1 Landsbygdsutveckling genom Leader.....	5
2 Strategins framtagning	5
3 Utvecklingsområdet	9
3.1 Tabell med statistik	9
3.2 Områdesbeskrivning	9
3.3 Behov och utvecklingsmöjligheter.....	14
4 Mål, insatsområden och indikatorer	19
4.1 Vision.....	19
4.2 Mål	19
4.3 Insatsområden	21
4.4 Indikatorer och målvärden	24
5 Genomförande.....	31
5.1 Kommunikation	31
5.2 Urvalsprocess	32
5.3 Samordning och samarbete med andra aktörer	32
5.4 Effekter.....	33
5.5 Hur främjar strategin innovation?	35
5.6 Övergripande principer	36
6 Organisation.....	38
6.1 Partnerskapet och föreningen.....	38
6.2 Föreningens styrelse.....	38
6.3 Drift – den operativa verksamheten	42
7 Uppföljning och utvärdering	44

1 Landsbygdsutveckling genom Leader

Denna strategi bidrar till utveckling av den lokala landsbygden genom leadermetoden. Lokalsamhället har varit delaktiga i framtagandet och strategin genomförs i samverkan mellan privata, ideella och offentliga aktörer. Leader är ett verktyg för landsbygdsutveckling inom EU och Sverige, därmed bidrar strategin även till den regionala och nationella landsbygdsutvecklingen.

Strategin utgår ifrån det lokala perspektivet där analys av områdets utvecklingsbehov och möjligheter samt samordning med andra handlingsplaner och utvecklingsstrategier i området ligger till grund för strategins mål och insatsområden. Eftersom Leader finansieras av stöd från EU genom Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling är målen i strategin också utformade att rymmas inom målen för EU:s gemensamma jordbrukspolitik.

Urvalskriterier och processer för projekturval är utformade att stödja strategins mål och insatsområden. På så sätt bidrar alla projekt som prioriteras genom denna strategi både till den lokala utvecklingen av området och till målen för EU:s gemensamma jordbrukspolitik.

2 Strategins framtagning

Framtagning

Bildandet av nytt leaderområde och framtagning av ny strategi inleddes hösten 2020 genom skapandet av en Framtidsgrupp bestående av Malin Ohlsson (Västervik), Britta Andersson (Söderköping), Jenny Elander Ek (Valdemarsvik), Åsa Nilsson (Oskarshamn), Roland Åkesson (Mönsterås) och Lars-Göran Arvidsson (Norrköping) som tillsammans representerade sektorerna näring, offentlig och ideell. Framtidsgruppen bildades för att styra och övervaka processen samt separera arbetet med ett nytt Kustlandet från den pågående leaderverksamheten 2014-2020/22.

Dialog med kommuner och regioner i och kring Kustlandets sex kommuner påbörjades. Informationsutskick via mejl och sociala medier gjordes till 230 företag, föreningar och myndigheter. En webbplats skapades för kontinuerlig uppdatering och spridning av information under processen som helhet. Under våren 2021 hölls nio lokala och tematiska dialogmöten på distans med syfte att diskutera utvecklingsbehov och generera inspel till ny utvecklingsstrategi. Mötena utannonserades på sociala medier, i lokala nyhets- & annonsblad, genom mejlutskick och på webbplatser. Deltagare som var särskilt intresserade av att medverka i processen bildade en fokusgrupp med 55 medverkande från alla tre sektorer. Statistik, rapporter, strategier och annat relevant material studerades (se

Bilaga Referenser). Ihop med andra tänkta leaderområden lät Kustlandet Kairos Future genomföra en omvärldsanalys om faktorer av relevans för lokal utveckling.

Under processen genomfördes tre enkäter: en för gamla projektägare med frågor om deras erfarenheter och framtiden, en allmän endast gällande den nya programperioden samt en för unga om framtiden. Frågorna i enkäterna gällde om man ville ha ett nytt leader, vilken geografi ett eventuellt nytt leaderområde skulle ha, behov, utvecklingsidéer, prioriteringar och visioner. Sammanlagt erhöles drygt 310 svar på enkäterna, varav fem svarade att de inte ville ha något nytt leader eller Kustlandet, övriga var positiva till ett nytt Kustlandet och hade många idéer som inkluderats i SWOT.

Till sommaren 2021 hade arbetet utmynnat i att kommunerna Norrköping, Söderköping, Valdemarsvik, Västervik, Oskarshamn och Mönsterås ställt sig positiva till att medverka och medfinansiera ett nytt Kustlandet med nästan samma geografi som tidigare. Andra grannkommuner hade tackat nej. Alla inspel och övrig information samlades ihop, diskuterades och bearbetades av framtidsgruppen och fokusgruppen under maj och juni. Ett första utkast till utvecklingsstrategi färdigställdes och lades ut på öppen remiss på Kustlandets webbplats i juli. Offentliga, föreningar, företag och privatpersoner som medverkat informerades och uppmanades svara.

Svar och synpunkter på första remissversionen samlades ihop, diskuterades och bearbetades av framtidsgruppen och fokusgruppen under september. Ett andra utkast till utvecklingsstrategi färdigställdes och lades ut på öppen remiss på Kustlandets webbplats i mitten av september. Offentliga, föreningar, företag och privatpersoner som medverkat informerades och uppmanades återigen att svara.

Efter andra remissomgångens slut i början av oktober 2021 bearbetades strategin ytterligare enligt svar och synpunkter. En slutlig version färdigställdes och skickades in till Jordbruksverket.

Erfarenheter från tidigare arbete

I sin första skepnad bildades Kustlandet inför programperioden 2000-2006 (Leader+). Initiativet togs av lokala kust- och skärgårdsföreningar och fick stort gensvar från områdets övriga ideella, privata och offentliga parter. Området visade sig ändamålsenligt och samarbetet framgångsrikt. Som leaderområde, fiskeområde och sedermera inom lokalt ledd utveckling förfinades strukturer och metoder under programperioderna 2007-2013 och 2014-2020/22. Erfarenheter från tidigare arbete omfattar del- och slututvärderingar samt enkäter och undersökningar genomförda med projektägare (både externt och internt genomförda).

Områdets geografi har visat sig väl avgränsad. Smärre justeringar har gjorts men inte ens direkta förslag på alternativa gränser har vunnit gehör. Länsöverskridandet

skapar möjligheter och bygder som normalt är perifera blir mer centrala. Vatten av olika slag, eller närheten därtill, har visat sig utgöra gemensam nämnare för många olika slags utveckling. Människor som normalt inte träffas i de traditionella organisationsstrukturerna kommer samman vilket ger erfarenhetsutbyte och ny dynamik i diskussioner.

Från första början har Kustlandets strategier varit breda, intressenterna har velat ha det så då behov och möjligheter varierat lokalt men även eftersom utvecklingsprojekt ofta behövt innehålla flera integrerade komponenter. Det har också visat sig vara en fördel eftersom det varit flexibelt och underlättat genomförandet av strategin när oväntade händelser inträffat (tex finanskris, flyktingkris, Covid).

Att erbjuda sökande en blandning av olika stöd/projektformer har visat sig effektivt. Mikrostöd (paraplyprojekt), projektstöd till företag och vanliga projekt har kunnat anpassas till olika behov, sökande och sektorer. Sammantaget har det ökat leaderområdets kontaktytor och diversifierat medverkande i landsbygdsutveckling. Ett starkt kontor har varit en viktig del i att sprida information, hjälpa sökande, stödja projektägare, samverka med andra intressenter och svara upp mot myndighetskrav.

Medfinansiering av Kustlandets budget har alltid minimerat kommunernas del och istället använt andra offentliga medel. Dels för att minska den ekonomiska bördan för kommunerna och dels för att engagera fler parter i projekt, nätverk och landsbygdsutveckling. Att hitta annan offentlig medfinansiering i samband med utformning av ansökningar har fungerat bra.

Inför varje ny programperiod har en ny förening bildats, enligt myndigheternas rekommendationer. I den mån regelverk tillåtit har dock stadgar, organisation, arbetsmetoder, beslutsprocesser mm huvudsakligen behållits. Förbättringar har införts gradvis och föreningarna, styrelserna och kontoren har fungerat väl. Den kontinuitet, den erfarenhet och de kontakter som byggts upp har varit betydelsefulla för att kunna möta programperiodernas utmaningar. Om en ny förening ska bildas för programperioden 2023-2027 är inte bestämt ännu.

Samordning

Globala, europeiska, nationella, regionala och kommunala styrdokument med bäring på landsbygdsutveckling har utgjort underlag för analyser och prioriteringar. Förutom de globala målen och EU:s mål för jordbrukspolitiken har exempelvis följande beaktats:

- Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030

- En sammanhållen politik för Sveriges landsbygder – för ett Sverige som håller ihop
- En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet
- Åtgärdsprogram för vatten Södra Östersjön 2021-2027, förslag
- Regionala utvecklingstrategier för Kalmar och Östergötland
- Gemensamt utvecklingsprogram för kust och skärgård i Östergötland och Norra Småland
- Kommunala visioner och översiktsplaner för Mönsterås, Oskarshamn, Västervik, Valdemarsvik, Söderköping och Norrköping

Se bilaga Referenser för en mer komplett lista.

Regioner, kommuner och andra organisationer engagerade i landsbygdsutvecklingsarbete har medverkat på mobiliseringsmöten, svarat på enkäter och deltagit i remissomgångarna. På detta vis har det säkerställts att leaderstrategin, på det lokala planet, kommer bidra till, samverka med och förstärka andra övergripande insatser. Samverkan med närliggande Leaderområden har genomförts i syfte att samskriva behov och möjligheter till gränsöverskridande projekt.

3 Utvecklingsområdet

3.1 Tabell med statistik

Ämnesområde	Variabel	Värde	
Områdets storlek	Antal invånare	109 744	
	Storlek i km ²	8 854	
	Invånare per km ²	12	
Befolkningsstruktur	Andel av befolkningen som är utrikes född	11	
	Andel av befolkningen i intervallerna (%):	Kvinnor	Män
	<i>0-15 år</i>	9	10
	<i>16-24 år</i>	4	4
	<i>25-44 år</i>	11	11
	<i>45-64 år</i>	13	13
	<i>65- år</i>	13	12

3.2 Områdesbeskrivning

Inledning

Kustlandet omfattar Östergötland och Kalmar läns kust- och skärgård från Bråviken i norr ner till Kalmar kommun i söder. Området består huvudsakligen av olika landsbygder med mindre tätorter. I egenskap av övergångszon mellan hav och land möts olika faktorer och växelverkan mellan natur, kultur och ekonomiska näringar formar landskapet, miljön och människors livsvillkor.

Området är 21 mil långt och 0,5 till 6 mil brett. De städer som finns inom området är mindre och väl spridda. Inom området finns huvudorterna Mönsterås, Oskarshamn, Västervik, Valdemarsvik och Söderköping. Området sträcker sig över flera gränser mellan län och kommuner samt ligger i huvudsak avsides i förhållande till de större städerna Kalmar i söder och Linköping-Norrköping nordväst.

Om inte annat anges så avser alla redovisade uppgifter och data i detta avsnitt området Kustlandet i vilket centralorter med >20 000 invånare ej ingår (Norrköping och Västervik).

Natur

Kustlandets skogs- och jordbrukslandskap är lätt kuperat, småskuret och omväxlande med sprickdalar, förkastningsbranter samt många mindre sjöar och vattendrag. Skärgården med dess talrika små öar är smal men många vikar sträcker sig djupt inåt land. Söderut blir landskapet mer flackt och har färre sjöar. Graniten övergår till moränskärgård. Ända sedan inlandsisen smälte bort och landet reste sig ur havet har området varit befolkat och landskapet är i hög grad präglat av mänsklig aktivitet. Något som hållristningar, strandängar, ekhagar, fiskelägen, kulturbiotoper och bruksmiljöer vittnar om. Med undantag för de största vattendragen (Motala ström och Emån) så sammanfaller Kustlandets geografi väl med de mindre vattendragens avrinningsområden.

Berggrund av granit dominerar tillsammans med avlagrade ishavslämningar. Delar av markerna är magra och splittrade medan andra är öppna och mycket bördiga. Jord- och skogsbruket har i alla tider kompletterats med andra utkomstmöjligheter som fiske, jakt, sjöfart och småskalig tillverkning vilket gjorde att det inte var härifrån som de största emigrationsvågorna utgick.

Näringsverksamhet i större omfattning har också förekommit. Sten, järn och koppar har under lång tid brutits i gruvor. På bruk och herrgårdar har råvaror i trä och metall förädlats och exporterats. Handel och rederiverksamhet har varit betydande liksom varvs- och tillverkningsindustrin. Några större städer har dock aldrig bildats utan tätorterna har förblivit små eller medelstora och ligger oftast vid eller nära kusten.

Sammantaget utgör området en mycket värdefull resurs, såväl biologiskt, kulturellt som estetiskt. Stora delar är klassade som Natura 2000, Riksintresse, Naturreservat, Fågelskyddsområde, Sältskyddsområde eller ägs av Naturvårdsverket. Att bo och verka i en miljö som denna är tillfredsställande men kräver försiktighet.

Vissa delar av Kustlandets natur har dock inte god status. Övergödning, förgiftning och andra former av överexploatering har skett. Strukturella förändringar inom bruket av områdets resurser för ibland med sig oönskade konsekvenser. Trots att stora insatser gjorts och görs för att förbättra situationen är den ännu inte långsiktigt hållbar.

Befolkningsstruktur

Området Kustlandet har en sammanlagd landsbygdsbefolkning av 110 000 personer. Under de senaste sju åren har Kustlandets folkmängd ökat med cirka 0,4 %/år, lägre än genomsnittet för Sverige. Ökningen av befolkningen beror främst på ett positivt inflyttningsnetto, födelsenettet är negativt. Många av inflyttarna var invandrare (särskilt under flyktingkrisen), barnfamiljer och medelålders. Många av

utflyttarna var unga (15 – 25 år) som skulle studera och äldre som flyttade till centralorter. Unga kvinnor är överrepresenterade bland utflyttarna.

Gällande befolkningens sammansättning har Kustlandet en högre andel äldre än Sverige som helhet. Andelen unga, föräldrar med hemmavarande barn och invandrare är lägre. Det finns en trend mot koncentration till/kring tätorter. I perifera områden (långt ifrån tätorterna) har följden blivit att andelen äldre är ännu högre och andelen yngre är ännu lägre än i Kustlandet i övrigt, i flera fall är andelen män dessutom högre.

Infrastruktur och pendling

Merparten av gods- och persontransporterna i Kustlandet sker på vägar, med följd att klimatpåverkande utsläpp är något över riksgenomsnittet. De regionala bussförbindelserna är ganska väl utbyggda. Lokal kollektivtrafik finns men på landsbygden är den ofta gles med låg turtäthet och saknas över kommun och länsgränser. Viss persontrafik på järnväg finns på sträckan Västervik – Linköping och Kalmar - Blomstermåla (Mönsterås) - Linköping. Totalt sett är landsbygdsbornas beroende av egen bil stort.

Hamnar med järnvägstrafik för gods finns i Mönsterås, Oskarshamn, Västervik och Norrköping. Typiska godsslag: trävaror, papper/massa, timmer, bränsle, containers, spannmål, grus och stål. Oskarshamn har dessutom fordons- och persontrafik till Gotland året runt och Västervik tidvis persontrafik.

I Östergötlands och Smålands skärgårdar finns viss offentlig och privat trafik med båt men den är inte heltäckande och stora delar saknar reguljära anslutningar. Vintertid sköts trafiken med hydrokopter/svävare eller andra motorfordon på is. Sommartid finns det större passagerarbåtar med destinationer till öar med besöksverksamhet. Några fartyg för tunga transporter finns etablerade i skärgården men dessa täcker inte behoven.

En viktig del av infrastrukturen är elnät, telefoni och datakommunikation. Mobila nät och datakommunikation har under senare år byggts men utvecklingen går fort framåt så arbetet behöver fortsätta. Särskilt fiber för bredband och ökad kapacitet i mobilnät efterfrågas. Elnäten är sedan gammalt väl utbyggda men behöver bli mindre väderkänsliga och behöver ökad kapacitet för att klara framtida laddning av elfordon.

Pendling är vanligt och högre än genomsnittet i länen Kalmar och Östergötland. I hela Kustlandet och i merparten av kommunerna (Oskarshamn undantaget) är antalet som pendlar ut ur kommunerna större än antalet som pendlar in, ett negativt pendlarnetto. Överlag pendlar männen i regionen i större utsträckning än kvinnorna. Att människor blir mer rörliga och har arbeten på större region är positivt men ställer samtidigt högre krav på infrastrukturen och att

kommunikationerna ska fungera. Ökat pendlande påverkar också skolor & förskolor, lokalt näringsliv, föreningsliv och annan service.

Service

Huvuddelen av kommersiell och offentlig service finns i de större tätorterna, som ofta ligger vid kusten. Många av de mindre affärer och serviceställen som finns kvar på landsbygden hotas av nedläggning på grund av sviktande underlag och rationaliseringskrav. På öarna finns bara ett fåtal mindre sommarbutiker med begränsat sortiment.

Närheten till god social service har stor betydelse för landsbygden. Det gäller hälso- och sjukvård liksom äldreomsorg, skolor och barnomsorg. Kommuner och regioners behov av att effektivisera leder till centralisering med följd att boende i ytterområden får långa resor.

Landsbygden drabbas flerfaldigt genom att förlusten av service också innebär förlorade arbetsplatser, färre boende, försämrad ekonomi och sämre attraktionskraft. Utarmningen är extra besvärlig för bygder och öar som ligger längst ut i änden av linan.

Utbildning

Andelen invånare med eftergymnasial utbildning, ligger mellan 10 och 20 % vilket är under Sverigegenomsnittet. Orsaken anses huvudsakligen vara invånarnas relativt höga medelålder men arbetsmarknadens begränsade efterfrågan på högutbildad personal kan också vara en faktor. Bland kvinnor är andelen med eftergymnasial utbildning högre än bland män.

Landsbygdens förskolor och skolor har besvär med vikande elevantal och många har lagts ner. I takt med att skolorna blir färre blir resorna med skoltaxi, buss eller privat bil längre. På gymnasienivå bor många ungdomar, som har långt att resa eller saknar pendlingsmöjligheter, inte längre hemma utan har mer eller mindre flyttat till sina studieorter. Under sin eftergymnasiala utbildning skriver sig ungdomarna på studieorterna vilket påverkar befolkningstal och -struktur negativt. Allt som allt är förändringarna och svårigheterna en belastning för alla berörda – eleverna, skolornas personal, föräldrar och kommunerna. Vissa skolor har dock åter öppnats eller räddats genom att bli friskolor.

Hälsa

Befolkningens hälsa i Kustlandet ligger något under riksgenomsnittet och kvinnorna har något sämre hälsa än männen. Hälsa är ett samlingsbegrepp gällande människors fysiska, psykiska och sociala välbefinnande. Det mäts genom att väga ihop statistik gällande sjukfrånvaro, arbetsskador, rehabilitering, förtidspension och liknande.

Boende

Boendet i vissa delar av landsbygderna karaktäriseras av obalans och stora skillnader. Det saknas bostäder för exempelvis unga och äldre som söker mindre och praktiska lägenheter med närhet till service. Samtidigt finns ett utbud av billiga äldre hus i mindre attraktiva lägen. Efterfrågan och priser kan vara mycket höga i attraktiva lägen med följd att fastboende kan få svårt att bo kvar eller hitta nytt lämpligt boende, ibland med följd att husen blir fritidshus. Av det totala antalet bebodda fastigheter i området är drygt 40 % fritidshus men variationen är stor.

Delårsboende, fritidsboende och besökare är sedan mitten på 1800-talet välkomna tillskott till den lokala gemenskapen, kulturen och näringslivet. Det har dock också fört med sig en del oönskade effekter. Besökandet är koncentrerat till sommaren, det kan bli för intensivt på sommaren och för lugnt på vintern, då många hus står tomma. I de fall fritidsbebyggelsen blivit tät och besökarna många har det ibland även uppstått miljöproblem.

Sysselsättning

Sedan 2013 har arbetslösheten i Kustlandets kommuner sjunkit, liksom i Sverige som helhet. 2019 var arbetslösheten (öppen och i program enligt Arbetsförmedlingen) mellan 5 och 8 % vilket är ungefär densamma som Sverigemedel. Andelen arbetslösa är dock väsentligt högre bland nyanlända och ungdomar. Generellt finns svårigheter med att kombinera ihop de kvalifikationer som arbetssökande har med den kompetens som arbetsgivare söker. Gällande andelen förvärvsarbetande i Kustlandet är den lite högre än Sverigemedel och har sedan 2013 sakta ökat. Enligt SCB var andelen förvärvsarbetande i Kustlandet 2018-2020 cirka 80 %.

Arbetsliv

Merparten av Kustlandets arbeten finns inom näringsgrenarna tillverkning & utvinning, vård & omsorg, utbildning och handel. Byggverksamhet, tjänstesektorn, turism, energi samt jord- och skogsbruk är också vanliga. Andelen företagare är

över Sverigemedel. Vid sidan om ett mindre antal större arbetsgivare, är arbetsplatserna i Kustlandet ofta små, mångsyssleri är inte ovanligt, vilket ger näringslivet en viss resiliens. Nedläggningar eller flyttningar av återstående större arbetsgivare förblir dock ett reellt hot.

3.3 Behov och utvecklingsmöjligheter

Kustlandets behov och utvecklingsmöjligheter baserar sig på SWOT-analysen (se bilaga 2) som utgör en kombination av information och åsikter som framförts av de medverkande i mobiliseringsprocessen (se kapitel 2) samt planer, rapporter, trendanalyser och statistik med bäring på Kustlandet och landsbygdsutveckling.

Mycket av den lokala information som framkommit i enkäter och dialoger överensstämmer med övergripande planer och strategier. Det förefaller därför inte finnas några grundläggande skillnader i olika nivåers syn på den utveckling som strategin behöver ta hänsyn till.

Som en utvecklingsmöjlighet i nedanstående avsnitt anges ”smarta landsbygder”. Med begreppet ”smarta landsbygder” menas att hitta nya och kreativa lösningar på behov utifrån lokala förutsättningar. I en smart landsbygd ses invånare, samarbete och lokal kunskap som en tillgång för hållbar utveckling och utmaningar angrips ofta med innovation och digital teknik.

Människorna

Människorna, gemenskapen och livskvaliteten i området lyfts ofta fram som styrkor. Invånarna trivs där de bor och kan i hög grad försörja sig. Inom det omfattande föreningslivet umgås och aktiverar man sig. I det ”lilla samhället” är många engagerade i det offentliga, näringslivet och den ideella sektorn samtidigt, man känner varandra, det finns närhet och ofta samverkan mellan olika delar och funktioner. Utvecklingen går dock hela tiden framåt och för att följa med behövs individuellt stöd som yrkesmässig och personlig kompetensutveckling samt allmänt stöd till platser för aktiviteter och att umgås för att må bra fysiskt och mentalt. Invånare och grupper som träffas och känner att de har förmåga är viktiga förutsättningar för generering av utvecklingsidéer och framgångsrikt genomförande av lokala utvecklingsprojekt.

Det negativa födelsenettet, befolkningens åldersstruktur samt bieffekterna av detta utgör en svaghet. Antalet invånare behöver höjas eller åtminstone stabiliseras. Det är därmed viktigt att invånare fortsätter att vilja bo kvar, speciellt ungdomar och kvinnor, att skapa förutsättningar för att de ska kunna utbilda sig, erhålla bostäder,

hitta jobb som passar dem och känna sig delaktiga i samhället. På liknande sätt behöver attraktiviteten också upprätthållas för tänkbara inflyttare, speciellt barnfamiljer, och det stora antalet delårs- och fritidsboende som utgör ett så värdefulla tillskott till gemenskapen.

Boende och inflyttning

Boende är ett aktuellt utvecklingsområde. Efterfrågan på vissa boenden och fastigheter har länge varit hög, både från internt och externt håll. Samtidigt har andra typer av boenden, platser och fastigheter varit svåra att fylla, vissa har till och med stått tomma. Det har gått trögt att få igång byggande och balansera utbudet. Nu börjar likväl metoder för byggande på landsbygden ta form. Lokala utvecklingsbolag har lyckats färdigställa ändamålsenliga boenden vilket startat flyttkedjor som tillåtit pensionärer och unga att bo kvar på landsbygden samtidigt som större bostäder blivit lediga för inflyttning av barnfamiljer.

I kombination med utbyggnaden av fibernätverk och ökad acceptens för distansarbete blir det mer attraktivt att bo på landet, likaså att driva vissa typer av mer platsberoende företag, vilket skapar förutsättningar för inflyttning. Urbaniseringens baksidor, bättre möjligheter till distansutbildning, effekter av Covid-pandemin och lägre kostnader är exempel på andra faktorer som kan driva på en sådan utveckling. Närhet till naturen och aktivt friluftsliv har positiv inverkan på människors hälsa. Nya trender som självförsörjande hus, boende ”off grid” och att odla egna livsmedel spär på ruralisering. Leader kan och ska inte bygga bostäder men har goda möjligheter att underlätta och snabba på initiativ med detta syfte och kanske påverka regler som inte är optimalt landsbygdsanpassade.

Infrastruktur och kommunikationer

Bredband och telefoni blir allt viktigare i samhället. Utbyggnaden av fiber på landsbygden behöver därför fullföljas och mobilnäten förstärkas så att de har kapacitet för både boende och besökare. Därtill kommer den ökande elektrifieringen kräva uppgraderad kapacitet av elnäten. Många behov och möjligheter i Kustlandet förutsätter robust tillgång till internet, mobiltelefoni och el för att kunna realiseras.

Önskemål om bättre allmänna kommunikationer är vanliga, särskilt bland unga och äldre som inte har tillgång till bil, och skulle minska belastningen för resande och deras familjer. Underlättande av pendling och samåkning inom och till/från området kan utöka arbetsmarknaden. Generellt är förbättrade kommunikationsmöjligheter betydelsefulla som stöd för arbetet med att underlätta vardagen och stärka näringslivet.

Leader kan inte ta sig an de stora investeringar som infrastruktur kan innebära men har möjligheter att influera, underlätta och påskynda. På det lokala planet finns däremot möjligheter och behov av mer konkret slag som kan passa, t.ex. belysning, av/på-stigningsplatser, trottoarer, GC-vägar, skyltar, parkeringsplatser, rastplatser, gemensamma bryggor och allmänna toaletter. Här kan ”Smarta landsbygder” vara ett sätt att möta utmaningarna.

Natur- och kulturmiljö

Trots omfattande miljövårdsinsatser är delar av Kustlandets unika natur- och kulturmiljö skadad eller hotad. Fortsatta insatser behövs eftersom miljöerna ofta utgör en viktig del av bygdens attraktionskraft som plats att besöka och bo på, samt grund för olika näringsverksamheter.

Efterfrågan på den natur och det utrymme som finns på landsbygden ökar bland allt fler aktörer med olika intressen när samhället ställer om för hållbarhet och stadsbor söker rekreationsutrymme. Intressekonflikterna ökar och äganderätten utmanas.

Gemensamma insatser kan minska övergödning och utsläpp, återställa natur- och kulturmiljöer, främja vård av kulturarvet, skydda känsliga miljöer, utveckla nya metoder, stärka organisationer och bidra till uppfyllande av miljömålen.

Hållbarhet och klimat

Hållbarhet – socialt, ekonomiskt och miljömässigt – är ett kritiskt behov som även skapar möjligheter. Alla delar av landsbygdsutveckling behöver bidra till och beakta den omställning som är nödvändig. Socialt gällande sysselsättning, integrering, jämställdhet, utanförskap, kompetensutveckling och trygghet. Ekonomiskt genom cirkulärt, förnybart, resiliens, delning, ökad självförsörjning och närodlat/producerat. Miljömässigt genom minskade utsläpp, återvinning, återbruk, ekologiskt, klimatneutralt samt upptag av växthusgaser från atmosfären och näringsämnen från havet.

Klimatmässigt är Kustlandet relativt förskonat men vattenbrist, perioder av torka och hot om höjda havsnivåer orsakar besvär som redan idag fordrar omställnings- och anpassningsåtgärder. Liknande åtgärder efterfrågas också i framtiden.

Näringsliv och sysselsättning

Merparten av möjligheterna handlar om brukande och förädling av områdets natur och kulturresurser - råvaror från skog, hav och mark; förnyelsebar energiproduktion; natur och kultur. Hög andel delårs- och fritidsboende ger bättre

underlag för lokala företag än vad befolkningsantalet visar. Stöd till nyföretagande, entreprenörskap och innovation kan bidra till förnyelse, hjälpa till med anpassning och påskynda omställning.

Några större och många mindre verksamheter skapar förutsättningar för intressanta samarbetsmöjligheter. Tillväxtbranscher som tjänster, turism och handel fungerar ofta att kombinera med traditionella som jord- & skogsbruk och tillverkning. Livsmedelsstrategier och ökat intresse för närodlade livsmedel och deras produktionssätt kan ge ytterligare draghjälp.

Kompetensutveckling behövs för att upprätthålla konkurrenskraft och balansera under- och överskott på arbetsmarknaden. Särskilt unga och kvinnor utgör välkomna tillskott. Den högre andelen arbetslösa bland nyanlända och ungdomar behöver sänkas. Som destination kan området som helhet behöva stärkas, breddas och turistsäsongen förlängas. Offentliga arbetstillfällen kan vara svåra för leader att bidra till men idéburna organisationer är en resurs som kan bidra till att fler människor i utanförskap ska komma vidare i jobb, studier och företagande.

Service

Privat och offentlig service på landsbygder är utarmad. Underlag, förutsättningar och ekonomi har förändrats totalt. Likafullt behövs samhällsfunktioner som skolor, fritidsgårdar, sjukvård, drivmedel, post, affärer, bad, banker, äldreomsorg, utlämningsställen och restauranger. De utgör ihop med försörjning och boende grunden för att det ska vara möjligt och attraktivt att bo på, och flytta till, en plats.

Service behöver uppfylla behoven men det kan göras på nya sätt, med hjälp av ny teknik, nya verksamhetsmodeller och lokala anpassningar. ”Smarta landsbygder” kan vara ett sätt att möta utmaningarna. Det finns även möjligheter för nyföretagande och entreprenörskap inom den privata sektorn.

Fritid, idrott och kultur

Fritid, idrott och kultur aktiverar och berikar invånarens liv med följd att de mår och trivs bättre. Verksamheterna, platserna på vilka de sker, organisationerna och de medverkande individerna utgör därför utvecklingsmöjligheter. Många gånger börjar också inkludering och integration inom denna sfär vilket kan hjälpa inflyttning.

En stor del av kraften och potentialen i lokal utveckling finns inom föreningslivet och sociala nätverk. I samband med aktiviteter och umgänge diskuteras vardagsbehov, som resulterar i idéer om lösningar, som med tiden kan bli genomförda åtgärder som stärker bygden. Lika viktiga som aktiviteterna som

sådana är därför det som sker ikring. Här kan "Smarta landsbygder" komplettera och förstärka.

Attraktioner och evenemang på landsbygden drivs ofta av, eller involverar, den ideella sektorn. Aktiviteter och besöksmål som engagerar och roar befolkningen tilltalar ofta även gäster och på så sätt finns potential för samverkan med besöksnäringen.

Samverkan

För att lyckas behöver nya initiativ bejakas, förändringar accepteras, omställningar göras och problem som uppstår lösas. Bred samverkan mellan intressenter underlättar och förbättrar resultaten och deras varaktighet. Denna ökade effektivitet i utvecklingsarbetet kan vara minst lika nyttig som ökade resurser. Arbetet ska inte isoleras till enskilda platser eller teman, finns det potentiell nytta av samarbete med externa parter bör det inkluderas.

Leadermetoden ger särskilda möjligheter att bearbeta kontroversiella frågor, exempelvis kommersiellt nyttjande av allemansrätten, viltstammar i obalans, lokalisering av vindkraftverk eller strandskyddsregler och deras tolkning. Att balansera behov av att bevara, utveckla och omställa kräver flexibilitet, försiktighet och dialog. Leader kan underlätta processen genom att skapa neutrala diskussionsforum, genomföra undersökningar, klargöra förutsättningar, informera och bistå med resurser.

Övrigt

Det är noterbart att flera av de faktorer som Kustlandet påverkas av är storskaliga skeenden och förändringar som leader inte kan göra mycket åt, som till exempel variationer i födelsetal, urbanisering, globala kriser och teknisk utveckling. Att anpassa sig till dessa, mildra de negativa sidorna och dra nytta av de goda, är däremot en nödvändighet.

4 Mål, insatsområden och indikatorer

4.1 Vision

Brukande, bevarande och nyskapande i balans för lokal utveckling.

Boende är delaktiga i och tar ansvar för bygdens fortlevnad. Genom inkluderande samverkan hittas jämvikt mellan nyskapande och skyddande. Det avvägda brukandet och förädlandet av Kustlandets resurser försörjer ett ökande antal invånare och stärker områdets attraktivitet. En utveckling sker genom att det som ska bevaras brukas aktivt och hållbart.

4.2 Mål

Övergripande mål

Kustlandets behov och möjligheter (avsnitt 3.3) kretsar kring tre centrala teman som också gjorts till strategins övergripande mål:

- Livskvalitet
- Hållbarhet
- Konkurrenskraft

Invånarna vill ha bättre förutsättningar att bo, leva och försörja sig. De vill ha möjligheter till personlig och yrkesmässig utveckling. De vill att samhällsservice och infrastruktur ska fungera. De vill att vardagslivspusslet och ekonomin ska gå ihop. De vill bo trivsamt och att naturen runt knuten ska vara ren och fin. De vill ha möjligheter till umgänge och fritidssysselsättningar. Det kan sammanfattas med att de vill ha en högre livskvalitet, en högre livskvalitet för alla.

Det fortsatta arbetet med omställning till ett hållbart samhälle gäller alla aspekter av landsbygdsutveckling. Oavsett om det gäller boende, arbete, fritid, företagande eller kommunikationer behöver utvecklingsinsatser sträva mot ökad social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet. Ökad hållbarhet blir därmed ett övergripande mål i sig.

Det är väl känt att konkurrenskraft är viktigt för företag och produkter. Samma principer gäller emellertid även bostäder, orter, jobb och föreningar. För att vara attraktivt och lockande behöver något vara konkurrenskraftigt i relation till andra jämförbara saker. Kustlandet behöver således upprätthålla och öka sin konkurrenskraft.

Att strategin är bred och omfattar alla tre centrala teman anses viktigt för att kunna skraddarsy lösningar efter lokala behov, skapa integrerade projekt i vilka komponenter stödjer varandra och skapar synergieffekter.

Målen är avstämda och ensade med globala, europeiska nationella, regionala och kommunala styrdokument med bäring på landsbygdsutveckling (se Bilaga Referenser). Regioner, kommuner och andra organisationer engagerade i landsbygdsutvecklingsarbete har medverkat på mobiliseringsmöten, svarat på enkäter och deltagit i remissomgångarna. På detta vis har det säkerställts att leaderstrategin, på det lokala planet, kommer bidra till, samverka med och förstärka andra övergripande insatser.

Landsbygdsfonden

De övergripande målen bidrar till följande allmänna mål för Landsbygdsfonden 2023-2027 (med hänvisning till och direkt citerat ur Handbok till strategiprocessen för leader 2023-2027);

”2. Stödja miljövard och klimatåtgärder och bidra till unionens miljö- och klimatrelaterade mål.

3. Förbättra den socioekonomiska strukturen i landsbygdsområden.”

genom följande särskilda mål;

primärt;

”h) Främja sysselsättning, tillväxt, jämställdhet mellan könen, social delaktighet och lokal utveckling i landsbygdsområden, inbegripet bioekonomin och hållbart skogsbruk.”

sekundärt:

”b) Öka konkurrenskraften och marknadsorienteringen, med ett större fokus på forskning, teknik och digitalisering.”

”d) Bidra till begränsning av och anpassning till klimatförändringar samt till hållbar energi.”

”e) Främja hållbar utveckling och effektiv förvaltning av naturresurser som vatten, mark och luft.”

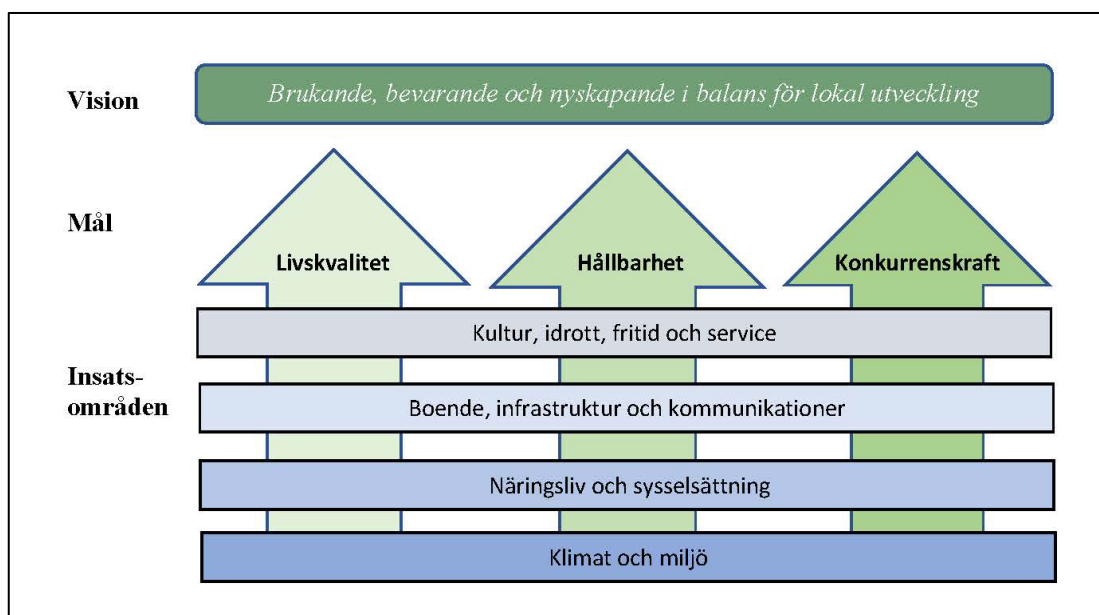
”f) Bidra till att skydda den biologiska mångfalden, stärka ekosystemtjänster samt bevara livsmiljöer och landskap.”

4.3 Insatsområden

För att svara upp mot de övergripande målen i enlighet med de viktigaste av behoven och möjligheterna som framkommit under strategins framtagning har ett antal åtgärder identifierats och delats upp i fyra insatsområden:

- Kultur, idrott, fritid och service
- Boende, infrastruktur och kommunikationer
- Näringsliv och sysselsättning
- Klimat och miljö

Insatsområdena spänner över alla tre mål: Livskvalitet, Hållbarhet och Konkurrenskraft (se avsnitt 4.2). Den flexibilitet som detta medger anses viktig för att leaderprojekt ska kunna utformas som kombinerade och integrerade åtgärder anpassade till lokala förutsättningar.

Kultur, idrott, fritid och service

Människor behöver kultur-, idrotts- och fritidsaktiviteter för att må bra. Inom föreningsliv och sociala nätverk finns möjligheter till både personlig utveckling och gemensamma insatser för att uppfylla landsbygders behov. God service är viktig för en smidig och trygg vardag som även tjänar delårsboende, fritidsboende och besökare. Livskvalitet, attraktivitet, inkludering och integration grundas utifrån lokala förutsättningar. Kustlandet ska därför med hjälp av leadermetoden stödja projekt med målsättning att:

- främja lokala kultur-, idrott- och fritidsaktiviteter
- skapa lokala mötesplatser och nätverk
- skapa nya attraktioner, aktiviteter och evenemang
- stärka individers och lokalsamhällens kompetens och utvecklingskapacitet
- öka ungas intresse och inflytande i det lokala utvecklingsarbetet
- olika generationer och grupper ska verka mer tillsammans
- välkomna och underlätta för inflyttare, inkludering och integration
- främja bygdens sociala hållbarhet
- kartlägga behov och identifiera nya möjligheter
- mobilisera landsbygder kring nya ”smarta” lösningar
- ökad samverkan inom och mellan ideell, näring och offentlig sektor
- genom nya lösningar utveckla och upprätthålla service och funktioner

Boende, infrastruktur och kommunikationer

Boendemiljö och livskvalitet är ett av landsbygdens starka kort och innebär möjligheter till inflyttning och företagsetablering. För att boende, besökare och företag ska kunna njuta av och dra nytta av detta behövs dock infrastruktur och kommunikationer som bredband, telefoni, el, VA, vägar, kollektivtrafik, färjor, parkeringsplatser, toaletter, hamnar och bryggor. God infrastruktur är också viktig för näringsliv och pendling. Kustlandet ska därför med hjälp av leadermetoden stödja projekt med målsättning att:

- gynna ny- och ombyggnation av bostäder och lokaler till företag
- differentiera boendeutbudet för att skapa en bredare och mer dynamisk bostadsmarknad för olika behov och livsstilar
- underlätta för inflyttare och företagare att etablera sig
- främja lokal utbyggnad av bredband och förstärkning av mobiltelefoninät
- förbättra kommunikationer och underlätta för resenärer och pendlare
- bidra till effektivare transport- och logistiklösningar
- utveckla innovativa lösningar för landsbygdsanpassade och hållbara kommunikationer
- utveckla nya lösningar för skärgården och landsbygdens transportbehov
- uppnå hållbar och energisnål infrastruktur, kommunikation och boende
- förbättra skyltning och informationsplatser
- förbättra lokal och gemensam tillgång till dricksvatten
- ställa om till ett mer resilient-hållbart samhälle
- mobilisera bygder kring nya ”smarta” lösningar

Näringsliv och sysselsättning

Levande landsbygder förutsätter lokala försörjningstillfällen. Näringslivet behöver anpassa sig till nya förutsättningar och behov. Nyföretagande och entreprenörskap behöver underlättas och uppmuntras för att tillvarata Kustlandets möjligheter, speciellt sådana som är baserade på områdets natur- och kulturreсурser. Strategins fokus ligger på den privata sektorn men det finns även möjligheter inom de ideella, sociala och offentliga sektorerna. En ökad diversifiering och bredd på arbetsplatser gör arbetsmarknaden mer attraktiv. De flesta företag på landsbygden är små, ofta enmansföretag, och har speciella behov vilket kräver specialanpassade lösningar och flexibilitet. Företagarna är inte bara entreprenörer i sitt eget företag, utan engagerar sig i det lokala arbetet och känner ett stort ansvar för att hålla bygden levande. Ett aktivt företagande är därför inte bara viktigt för sysselsättningen, utan också för den lokala utvecklingen i stort. Kustlandet ska med hjälp av leadermetoden stödja projekt med målsättning att:

- nyttja/förädla natur- och kulturreсурser
- öka affärsmässighet, konkurrensförmåga och lönsamhet
- effektivisera marknadsföring och nå nya kundgrupper
- skapa nya produkter och tjänster
- öka antalet arbetstillfällen
- öka näringslivets diversifieringsgrad
- öka områdets självförsörjningsgrad och höja förädlingsgraden av lokalt producerade produkter
- ställa om till en hållbar ekonomi
- främja energieffektivisering och utveckling av hållbar energiförsörjning
- utveckla decentraliserad service genom innovativa lösningar
- uppmuntra entreprenörskap och ge stöd genom mentorer
- fylla behov på arbetsmarknaden genom kompetensutveckling och lärlingsplatser
- fler människor i utanförskap ska komma vidare i jobb, studier och företagande
- minska säsongberoendet
- identifiera och värdera utvecklingsmöjligheter
- öka samverkan och effektivitet mellan aktörer
- förbättra möjligheter till finansiering
- underlätta generationsväxlingar i företag

Klimat och miljö

Uthålliga förutsättningar för näringsliv, boende och rekreation kräver god status på Kustlandets natur- och kulturmiljöer. Luften, markerna och vattnen är viktiga delar av områdets attraktivitet och grunden för många näringar. Vissa miljöer fordrar

ökat brukande, andra är överutnyttjade och några behöver skyddas. Anpassningar och åtgärder behövs samtidigt som metoder och förvaltningsformer kan förbättras. Rikliga tillgångar på förnyelsebara resurser kan genom innovationer och vidareförädling ersätta fossila produkter. Kustlandet ska med hjälp av leadermetoden stödja projekt med målsättning att:

- reducera utsläpp av miljögifter och övergödande ämnen
- stimulera övergång från fossila till förnyelsebara råvaror och energi
- bevara kulturhistoriska miljöer, objekt och traditioner som stärker områdets generella attraktivitet
- vårda och återskapa viktiga biotoper och kulturmiljöer
- genom samverkan och samarbete effektivisera natur- och kulturmiljövård
- genom informationsinsatser och utbildning sprida kunskap och påverka beteenden som bidrar till hållbart brukande
- bidra till uppfyllandet av nationella och regionala miljömål
- främja klimat- och miljömässig hållbarhet
- bilda nya effektivare organisationsformer för förvaltning av natur- och kulturreсурser, särskilt lokal förvaltning
- tillgängliggöra natur och kultur för det rörliga friluftslivet och allmänheten
- öka kunskapen om status, orsaker och möjliga lösningar på lokala klimat och miljöproblem
- bidra till lösning av kontroversiella frågor gällande olika gruppers syn på vad som är rätt balans mellan brukande och bevarande

4.4 Indikatorer och målvärden

Sammanlagt 21 indikatorer har valts – fem EU, fem nationella, åtta lokala och tre egna. För att underlätta hantering och uppföljning har antalet hållits så lågt som möjligt men ändå tillräckligt för att täcka alla delar av strategin. Eftersom den gemensamma indikatorbanken saknade indikatorer på vissa områden, som under framtagandet av strategin identifierats som viktiga, ansågs det nödvändigt att lägga till tre egna.

EUs Resultatindikatorer (5 st)

Målvärde*

R.27 Miljö- och klimatprojekt

-

Definition: Antal projekt som bidrar till mål rörande miljöhållbarhet samt begränsning av och anpassning till klimatförändringar i landsbygdsområden.

R.37 Ny sysselsättning

-

Definition: Sysselsättningen ska ha skapats som senast vid projektslut. En heltidstjänst motsvarar 1720 timmar per år och en halvtidstjänst motsvarar 860 timmar per år.

- R.39 Landsbygdsföretag som får stöd -
 Definition: Antal företag på landsbygden som söker stöd för att utveckla sin verksamhet. Detta inkluderar alla landsbygdsföretag så länge inte utvecklingen de genomför i projektet eller investeringen rör primärprodukten. Däremot kan företag räknas med som förädlar råvaror.
- R.40 Smarta landsbygdsstrategier -
 Definition: Antal framtagna strategier för smarta landsbygder.
- R.41 Invånare med förbättrad service -
 Definition: Antal invånare på landsbygden som tar del av förbättrad tillgång till tjänster och infrastruktur genom stöd inom den gemensamma jordbrukspolitiken.

Nationella indikatorer (5 st) Målvärde*

- N.03 Nya produkter -
 Definition: Denna delas upp i 3 nivåer för att kunna ta hänsyn till innovationshöjd. D.v.s. är produkten/erna nya på den svenska marknaden, på den lokala marknaden (leaderområdet) eller endast för den enskilda organisationen?
 En fysisk produkt är en vara som man kan köpa och ta med hem, men konsumera senare. Till exempel olika matprodukter, souvenirer, kläder och möbler.
 En digital produkt är en vara som säljaren kan sälja (eller erbjuda gratis) upprepat antal gånger utan att göra om varan på nytt. Till exempel nedladdningsbara filer som e-böcker och guider. Men det kan också inkludera olika mjukvaror och appar om kunden inte är beroende av prenumerationer för att kunna ta del av dem.
- N.04 Nya tjänster -
 Definition: Denna delas upp i 3 nivåer för att kunna ta hänsyn till innovationshöjd. D.v.s. är tjänsten/erna nya på den svenska/lokala marknaden eller endast för den enskilda organisationen?
 En (fysisk) tjänst är något som man köper och konsumerar ihop istället för att ta med hem. Till exempel hårklippningar, guidade turer och upplevelser samt teaterföreställningar.
 En digital tjänst är en tjänst som säljaren behöver göra om och anpassa vid varje försäljning. Till exempel sociala media tjänster, webbdesign eller liknande. Hit räknas även olika streamingtjänster då kunden inte äger materialet utan endast har tillfällig tillgång genom någon form av prenumeration på säljarens villkor.
- N.05 Nya mötesplatser -
 Definition: Antalet mötesplatser som skapats genom projektet och som bedöms kunna bestå efter projektslut. En mötesplats kan vara fysisk i form av en ny eller återställd lokal där olika verksamheter kan äga rum. Till exempel hembygdsgårdar eller övriga samlingslokaler. En mötesplats kan också vara ett digitalt forum om det är begränsat till en tydligt avgränsad målgrupp och det finns sätt att interagera. Till exempel en facebook-grupp. Hemsidor eller bloggar räknas inte.
- N.06 Nya fritids- och kulturverksamheter -
 Definition: Antalet fritids- och kulturverksamheter som skapats genom projektet och som bedöms kunna bestå efter projektslut. Till exempel kan detta inkludera

ungdomsverksamheter, teatergrupper, idrottsföreningar och språkcaféer. Endast antalet olika verksamheter ska räknas. Man ska inte räkna in antalet träffar som de haft eller antalet deltagare som medverkat.

N.07 Nya nätverk och samarbeten -

Definition: Antalet nya och bestående nätverk eller samarbeten som skapats genom projektet och som bedöms kunna bestå efter projektslut. För att räknas som nytt ska nätverket eller samarbetet inte ha funnits innan projektets mobilisering och uppstart för det syfte som det nu har. Det behöver ingå minst två aktörer för att räknas som ett nytt nätverk eller samarbete. Endast antalet nätverk ska ingå, inte antalet aktörer i de nätverken.

Lokala indikatorer (8 st)

Målvärde*

L.12 Projekt som drivs av unga -

Definition: Detta innebär att projektledaren/ledarna är personer under 25 år.

L.16 Nya servicelösningar -

Definition: Servicelösningarna ska vara nya på så sätt att man testat eller introducerar nya metoder för att uppnå förbättrad lokal service som kan utveckla en bygd.

L.23 Nya metoder, arbetssätt eller processer -

Definition: Nya sätt att arbeta i företag eller andra organisationer. Till exempel nya produktionsprocesser, nya logistiklösningar eller nya organisationsformer.

L.38 Nya lösningar på miljö- och klimatproblem -

Definition: En lösning på miljö- och klimatproblem kan till exempel vara att mobilisera eller skapa metoder för energieffektivisering, vatten- och avloppshantering, avfallshantering eller andra produktionsprocesser.

L.46 Restaurerade natur- och kulturmiljöer -

Definition: Antal platser som genom projektet har återskapat och/eller bibehållit natur- och kulturvärden.

L.50 Nya besöksmål -

Definition: En fysisk plats som erbjuder en eller flera besöksanledningar och som tillkommit genom projektet.

L.51 Återkommande evenemang -

Definition: Evenemang som t.ex. festivaler, tävlingar, temadagar eller andra större marknadsförande och/eller identitetsskapande aktiviteter som tillkommit genom projektet med syftet att bli återkommande.

L.55 Nya bostadslösningar -

Definition: Bostadslösningarna ska vara nya på så sätt att man testat eller introducerar nya metoder för att uppnå nya sätt att bygga eller förvalta bostäder som kan utveckla en bygd.

Egna indikatorer (3 st)Målvärde*

E.01 Lokal kapacitet

-

Definition: Antal kompetens- och kunskapshöjande insatser som stärker individers, bygdens och företags utvecklingsförmåga. Samlas in i samband med ansökan.

E.02 Fler invånare

-

Definition: Antal insatser för att öka områdets invånarantal, särskilt unga och kvinnor. Samlas in i samband med ansökan.

E.03 Infrastruktur, kommunikationer och transporter

-

Definition: Antal nya lösningar för att främja lokal infrastruktur, kommunikationer och/eller transporter. Samlas in i samband med ansökan.

* Anges senare om strategin blir prioriterad

Följande matris förklarar hur indikatorerna ska mäta uppfyllandet av de övergripande målen. Varje indikator har ett huvudsakligt övergripande mål men kan också bidra till andra övergripande mål. Matrisen ska därför inte tolkas helt strikt.

Matris som förklarar hur indikatorerna ska bidra till uppfyllandet av de övergripande målen

En indikator har ett huvudsakligt övergripande mål men kan även bidra till andra	ÖVERGRIPANDE MÅL		
	LIVSKVALITET	HÅLLBARHET	KONKURRENSKRAFT
EU-indikatorer	R.40 Smarta landsbygdsstrategier R.41 Invånare med förbättrad service	R.27 Miljö- och klimatprojekt	R.37 Ny sysselsättning R.39 Landsbygdsföretag som får stöd
Nationella indikatorer	N.05 Nya mötesplatser N.06 Nya fritids- och kulturverksamheter	N.07 Nya nätverk och samarbeten	N.03 Nya produkter N.04 Nya tjänster
Lokala indikatorer	L.16 Nya servicelösningar L.55 Nya bostadslösningar	L.12 Projekt som drivs av unga L.23 Nya metoder, arbetssätt eller processer L.38 Nya lösningar på miljö- och klimatproblem L.46 Restaurerade natur- och kulturmiljöer	L.50 Nya besöksmål L.51 Återkommande evenemang
Egna indikatorer	E.01 Lokal kapacitet	E.02 Fler invånare	E.03 Infrastruktur, kommunikationer och transporter

Följande fyra tabeller förklarar hur insatsområdena ska uppfylla strategins övergripande mål. Insatsområdenas åtgärder är hämtade ur SWOT-analysen och mobiliseringsprocessens prioritering av behov och möjligheter. Åtgärderna ska genom resultat och indikatorer bidra till de övergripande målen, effekter och visionen. Kombinationer av olika insatsområden och åtgärder kan uppfylla indikatorer inom samtliga tre övergripande mål.

5 Genomförande

5.1 Kommunikation

Aktivt kommunikationsarbete kommer vara en hörnsten under hela programperioden. Det övergripande syftet är att kommunikationen ska bidra till strategins måluppfyllelse och långsiktiga resultat. Syftet med kommunikationsinsatserna är att kommunicera om möjligheterna att söka stöd, informera om leadermetoden och EU:s roll för lokal utveckling samt att inspirera genom att lyfta goda exempel.

Kommunikationen har fyra definierade målgrupper:

- **Stödsökande** – invånare, företag och föreningar på landsbygden som är potentiella sökande eller söker stöd för projekt inom ramen för utvecklingsstrategin.
- **Vidareförmedlare** – stödmottagare som informerar om sina projekt, områdets kommuner och intresseorganisationer som vidareförmedlar information till berörda.
- **Samarbetspartners** – medfinansierare och myndigheter i regionen och leaderområdets partnerskap
- **Allmänheten** - individer som på något sätt berörs i området inklusive journalister, beslutsfattare och opinionsbildare

Kommunikationen har tre mål:

- Att personer och organisationer söker projektstöd av Kustlandet i enlighet med utvecklingsstrategin för att bidra till hållbara levande lands- och kustbygder.
- Att vidareförmedlare och samarbetspartners har kunskap och erfarenheter om Kustlandets verksamhet och Leader
- Att allmänheten känner till Kustlandets projekt och effekterna av Leader samt EU's roll inom den lokala utvecklingen

Kommunikationsinsatserna delas in i tre faser: införande, genomförande och slutfas. Under införandefasen ligger betoningen på att upparbeta kommunikationsvägar till målgrupperna, skapa nätverk och informera om de möjligheter som Kustlandet erbjuder. Inledningsvis kommer bland annat en populärversion av strategin tas fram för att ge en övergripande förståelse för hur och vad organisationer kan söka stöd för. Genomförandefasen innebär mer fokus på kommunikation av resultat och erfarenheter av utvecklingsprojekt samt att säkerställa att programmet genomförs på ett så effektivt sätt som möjligt. Under denna fas utvärderas även områdets måluppfyllelse och projektens geografiska spridning för att se om det behövs riktade kommunikationsinsatser för en målgrupp, insatsområde eller ett geografiskt område. Slutfasen sprider resultat av programmet som helhet samt lärdomar inför nästa programperiod. En kommunikationsplan kommer tas fram, där varje fas planeras, detaljeras och följs

upp. I takt med att aktiviteter slutförs och nya behov identifieras kompletteras och revideras planen.

Målgrupperna står i fokus vilket innebär att budskap och kommunikationskanaler anpassas till mottagaren. Huvudprincipen är att kommunikationen ska vara inkluderande och tillgänglig, så väl i tryckt som digital form. Kustlandet webbsida kommer vara huvudkanalen för grundläggande information och innehålla information om program, organisation, rutiner, mallar, kontaktuppgifter och projektexempel. Men för att öka synligheten och öka kännedomen om Kustlandet kommer vi därutöver lägga mycket fokus på sociala medier samt samarbeta med kommunernas kommunikationsansvariga och traditionell media.

5.2 Urvalsprocess

Leaderföreningen har en öppen och icke-diskriminerande urvalsprocess för att prioritera projekt.

Urvalsförfarandet är utformat för att möjliggöra urval av de projekt som kan bidra till att uppfylla målen för strategin. Leaderföreningen prioriterar projekten med hjälp av lokalt utformade urvalskriterier. Ingen enskild sektor; privat, ideell eller offentlig har mer än 49% av rösterna. Efter prioritering fastställer Leaderföreningen stödbeloppet. Jordbruksverket gör slutkontroll av stödberättigande och fattar beslutet som skickas ut till sökande.

Urvalskriterier för bedömning av projektansökningar kompletteras med i bilaga 4 om strategin blir prioriterad.

5.3 Samordning och samarbete med andra aktörer

Den viktigaste kategorin samarbetsaktörer är de lokala – ideella föreningar, företagsnätverk, kommunala funktioner, intresseorganisationer m.fl. som är verksamma inom Kustlandet. Det är primärt med hjälp av dem som strategin kan genomföras framgångsrikt. Genom tät och regelbunden dialog kan information om stödmöjligheterna inom leader spridas och Kustlandet kan erhålla upplysningar om vad som pågår och planeras i området. De lokala landsbygdsutvecklingsaktörerna är så viktiga att representanter ur deras led bereds plats i leaderområdets styrelse. Därutöver utgör de en viktig målgrupp i kommunikationsarbetet som efter behov kompletteras med lokala och tematiska möten.

Samarbete och samordning med regionala utvecklingsaktörer är viktigt men kan inte ske lika tätt som med de lokala. De partnerskaps- och nätverksträffar som etablerats under tidigare programperioder (omfattar bland andra Regioner, Länsstyrelser, Coompanion, HSSL, ALMI, Skogsstyrelsen, LRF) säkerställer att parterna håller varandra uppdaterade om vad som sker, undviker överlapp och samordnar insatser för ökad effektivitet. På regionala forum finns möjlighet att dryfta hur resultat från lokala projekt kan omsättas i större regionala projekt, och vice versa. Eftersom området täcker delar av två län finns också förutsättningar för regional samverkan, det inom Skärgårdsrådet framtagna ”Gemensamt utvecklingsprogram för kust och skärgård i Östergötland och Norra Småland 2030” är en särskilt intressant möjlighet.

Leaderområden samarbetar sedan länge och det kommer att fortsätta. Idag finns etablerade leaderorganisationer för samverkan inom EU (ELARD) och Sverige (LUS). Dessutom finns ett informellt men starkt nätverk mellan leaderområden i sydöstra Sverige. Inom dessa nätverk hjälper leaderområdena varandra genom att utbyta information, metoder och erfarenheter. Utbytet rationaliserar verksamheten, förbättrar resultat och ger det kollegiala stöd som annars blir begränsat i små organisationer. I dialogen med varandra urskiljs ibland möjligheter till samverkansprojekt vilka väsentligt kan förbättra resultat genom att täcka större geografiska ytor, överbrygga gränser, förstärka erfarenhetsutbyte, sprida resultat och knyta nya kontakter. Dialog har inletts om att under genomförandet samarbeta kring gemensamma administrativa resurser, kompetensutveckling och olika specialistkompetenser för en effektivare administration.

Oavsett om det är lokalt eller regionalt, gäller leader eller någon annan stödform, behöver operativ samverkan ske mellan handläggare gällande specifika förfrågningar och ansökningar. Utan aktiva undersökande och uppsökande initiativ i den dagliga verksamheten finns risk för misstag som kan vara besvärliga att korrigera i efterhand.

5.4 Effekter

Grunden för goda effekter av utvecklingsprojekt läggs mycket tidigt. I en undersökning, ”Gör Leader skillnad?” som Kustlandet ihop med sex andra leaderområden lät göra 2013, fastslogs vikten av att det finns starka lokala utvecklingsgrupper (socialt kapital) för att utvecklingsmedel (finansiellt kapital) ska kunna göra nytta. Utan människor med förmåga och engagemang har behov svårt att omformas till idéer om lösningar och möjligheter, vidare till konkreta projektplaner, till framgångsrikt slutförda projekt, och till sist varaktiga effekter. Av detta skäl lägger strategin vikt vid att stärka utvecklingsförmåga samt skapa nya arenor och nätverk för att stimulera lokal utveckling.

Utformning av leaderprojekt vinner på att kontakt mellan sökande och leaderområdet börjar tidigt. Dialogen är viktig för att klargöra förutsättningar, villkor, innehåll och samband. Stöd från leaderkontor, kompetenta styrelseledamöter och, vid behov, rådgivning av experter kan behövas för att ett projekt ska få rätt organisation, bemanning, aktiviteter, mål, tidplan, budget och finansiering. Lika viktigt som själva projektet, är för- och efterarbetet. Innan behöver det säkerställas att projektet är väl förankrat bland berörda, tillvaratar erfarenheter från liknande insatser och samverkar med andra planerade eller pågående insatser. Efter behöver resultaten omhändertas och förvaltas. Om någon aspekt på detta är svag eller saknas riskerar projektets effekter att bli lidande, finns alla delar med och bildar en helhet kan effekterna i flera steg mångfaldigas. Under genomförandet av strategin kommer därför sökande få hjälp med att utforma starka projekt och styrelsen kommer att bedöma ansökningar utefter urvalskriterier som bland annat värderar:

- förankringsgrad
- medverkandes genomförandekapacitet
- samverkan
- planens kvalitet och realism
- övergång till ordinarie verksamhet
- överförbarhet

Under genomförandet av projekt behöver leaderkontor och styrelser följa upp framsteg, både formellt och mer informellt. Att fånga upp potentiella problem tidigt kan göra dem lättare att lösa och därmed rädda projekt och förbättra deras effekter.

Generellt är spridning av information positivt för att åstadkomma effekter (även negativa lärdomar). Det kan gälla projekt, aktiviteter, metoder eller resultat. Det kan vara inom projekt, mellan projekt, inom leaderområden, mellan leaderområden, lokalt, regionalt, nationellt eller hela EU. Allt som kopieras, tillämpas eller ger upphov till vidareutvecklingar är exempel på effekter. Strategins kommunikationsarbete bidrar till förstärkandet av effekter.

Stöd till sökande och bedömning av ansökningar kommer delvis att grunda sig på resultaten av en särskild undersökning av långtidseffekter i projekt genomförda under tidigare programperioder, ”Långtidseffekter av leaderprojekt ger en hållbar landsbygd”. Undersökningen som Kustlandet lät genomföra 2019 ihop med två andra leaderområden, sammanfattade framgångsfaktorerna för att få långsiktiga effekter som:

- Kunskap – att ha kunskap om hur resultatet ska förvaltas och att bevara kunskap från lärande projekt genom dokumentation och kunskapsöverföring
- Arbeta tillsammans – att de som tar över projektresultat vet hur de ska samarbeta och har gemensam nytta av det

- Förankring – ju fler som känner till och förstår de resultat som uppnåtts, ju fler är delaktiga och känner ansvar för fortlevnaden
- Förvaltning – tydlighet om vem som äger och ansvarar för förvaltningen av resultat
- Ekonomi – behöver finnas medel/finansiering/resurser för att bekosta förvaltningen

5.5 Hur främjar strategin innovation?

Kustlandets tolkning av begreppet innovation innebär att något nytt skapas eller att någon form av förbättring sker. Innovationen kan vara ny för en bygd eller organisation likaväl som för hela området, den kan vara liten eller stor, och den kan vara fysisk, teoretisk eller i form av socialt kapital. Det viktiga är att den har förutsättningar att omsättas till konkreta förbättringar och bidra till något eller flera av de övergripande målen.

Kustlandet utgör del av två län och sex kommuner vilket överbryggat traditionella gränser och ger möjligheter för nya associationer.

Leader är ett komplement till andra stödformer med andra perspektiv och delvis en egen arena. Kustlandet verkar därför där andra inte verkar vilket är nydanande och innebär ett mervärde.

Framtagandet av strategin har skett enligt delvis nya metoder (jämfört med tidigare programperioder) vilket utökat och breddat antalet medverkande i processen och därigenom bättrat förutsättningarna för en förnyad och mer innovativ strategi.

Strategin är bred vilket tillåter sökande att i hög grad skraddarsy lösningar enligt lokala behov och möjligheter. Genom att arbeta med alla stödformer (vanliga leaderprojekt, paraplyprojekt och projektstöd till företag) tilltar möjligheterna ytterligare. Därigenom minskar hindren för utveckling och ökar förutsättningarna för integrerade nya lösningar.

För att inte goda utvecklingsidéer ska bromsas av att sökande saknar viss information, kunskap eller resurser kommer Kustlandet ge processtöd. Olika nätverksaktiviteter och innovationsforum kommer också arrangeras för att stimulera utveckling. Metoder och erfarenheter från ”smarta landsbygder” kommer här att vara till nytta.

Utvecklingsmedlen ett leaderområde förfogar över kan sägas utgöra riskkapital för landsbygdsutveckling. Eftersom de inte behöver betalas tillbaka om ett projekt misslyckas, stimulerar och påskyndar de innovationsprocesser.

Styrelsen ska bedöma ansökningar utefter urvalskriterier som bland annat värderar:

- innovationsgrad
- omställning och hållbarhet
- nytänkande och anpassning
- kostnad i relation till potentiella resultat

Insatserna gällande kommunikation, samordning och samarbete samt effekter bidrar också till att främja innovation.

Leadermetodens öppna och sektorövergripande arbetsätt samt kraven på ”Jämställdhet och jämlikhet” samt ”Likabehandling och tillgänglighet”, enligt övergripande principer (se avsnitt 5.6), borgar för heterogena utvecklings- och projektgrupper inom vilka olika alternativ kan diskuteras och leda till i nya lösningar.

5.6 Övergripande principer

Leader finansierar projekt via europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling. Vid genomförande av EU:s gemensamma fonder ska tre övergripande principer alltid iaktas. Dessa är:

- Hållbar utveckling
- Likabehandling och ickediskriminering
- Jämställdhet mellan kvinnor och män

Framtagandet av strategin har beaktat de övergripande principerna genom att informationsspridning, mobiliseringsmöten, enkäter, skrivande och remisser har varit riktade mot och öppna för medverkan av alla. Framtidsgruppen, som övervakat och styrt processen, har vidtagit särskilda åtgärder när någon del av befolkningen inte nåtts, svarat eller medverkat i tillräcklig grad, tex genom enkäten särskilt riktad mot ungdomar. Alla åsikter och synpunkter som inkommit har beaktats i vederbörlig demokratisk ordning.

Den ideella föreningen Kustlandets stadgar och rutiner ska följa EU:s övergripande principer. Därtill har andra särskilda behov identifierats under mobiliseringsarbetet (se avsnitt 3.3 Behov och utvecklingsmöjligheter), behov av mer horisontell karaktär. Kombinationen av EU:s övergripande principer och de särskilda behoven har därför kombinerats till följande horisontella mål:

1. Lokal utvecklingskapacitet *
2. Klimat och hållbarhet
3. Jämställdhet och jämlikhet
4. Likabehandling och tillgänglighet
5. Effektivitet och anpassning **

* Att stärka lokala utvecklingsgruppers förmåga att i samverkan förvalta och utveckla sina bygder, att bygga upp socialt kapital.

** Ökad effektivitet kan vara minst lika nyttigt som ökade resurser varför rutiner och metoder med fördel kan ses över. Anpassning till förändringar och omvärdering av gamla synsätt är nödvändigt för att följa med i utvecklingen.

De horisontella målen ingår i urvalskriterierna som styrelsen använder vid bedömning av projektansökningar. Horisontella mål är krav på alla ansökningar, projekt som riskerar att skada något horisontellt mål får inte beviljas. Kustlandets stadgar och rutiner, ihop med de horisontella målen, säkerställer att de övergripande principerna följs under genomförandet av strategin.

Uppföljning av att de övergripande principerna sker dels enligt tradition och praxis för föreningar med allmännyttiga ändamål och ideell verksamhet, och dels genom uppföljning av strategin. Årsmöten, medlemmar och revisorer kontrollerar att stadgar och beslut följs. Uppföljningen av strategin sker i samband med Jordbruksverkets handläggning och kontroll av projektbeslut och enligt avsnitt 7 Uppföljning och utvärdering.

Själva leadermetoden skulle kunna ses som en övergripande princip men det tas som givet eftersom denna strategi gäller ett leaderområde.

6 Organisation

6.1 Partnerskapet och föreningen

Bildandet av nytt leaderområde och framtagning av ny strategi har styrts och övervakats av en Framtidsgrupp på sex personer som tillsammans representerade sektorerna näring, offentlig och ideell. Under processen bildades en fokusgrupp på 55 personer som var särskilt intresserade av att bidra och som i synnerhet hjälpte till med utformningen av strategin. Kustlandets leaderkontor bistod Framtids- och Fokusgruppen.

Under processen deltog många privatpersoner och genom webb-enkäter inkom flera hundra anonyma inspel. De organisationer som står bakom ansökan och kan namnges är dock 185 stycken (se bilaga 5 Aktörer). Aktörerna är alla verksamma på landsbygden i Kustlandet. De tillhör huvudsakligen sektorerna ideell och privat/näringsliv på lokal nivå. Tillsammans med de större men färre offentliga aktörerna har de gett uttryck för de behov och möjligheter som ligger till grund för strategin.

Om strategin blir prioriterad kommer organisationerna i partnerskapet erbjudas att bli medlemmar i den ideella förening som ska driva lederverksamheten. Om en ny förening ska bildas för programperioden 2023-2027 är inte bestämt ännu.

Föreningens verksamhets- och räkenskapsår ska vara kalenderår, ha en fastställd besluts- och arbetsordning samt tillämpa kontrasignering av utbetalningar från bank. Föreningen ska diarieföra och arkivera alla handlingar som hör till ärendehantering. Föreningens övriga verksamhet ska dokumenteras och arkiveras. Arkiverade handlingar får inte gallras. Handlingar som hör till ärendehantering ska sparas i tio år efter sista utbetalning.

6.2 Föreningens styrelse

Den tänkta organisationen är baserad på de erfarenheter som Kustlandet vunnit som leaderområde under programperioderna 2000-2006, 2007-2013 och 2014-2020/22. Det nya område som startas är emellertid inte en direkt fortsättning på det tidigare, utan en start på något nytt. För att ett nytt Kustlandet ska kunna bedriva ett framgångsrikt arbete krävs engagerade och aktiva ledamöter med kompetens inom landsbygdsutveckling, leader och Landsbygdsfonden.

Liksom tidigare kommer ingen åtskillnad göras mellan föreningens styrelse och leaderområdets styrelse, utan föreningens och leaderområdets styrelse är samma.

Att vara ledamot innebär att man är en ambassadör för Kustlandets arbete, bär på kunskap om vad Leader är och förmedlar detta i sina nätverk. Kustlandets styrelse ska bestå av 18 personer som väljs eller fastställs på föreningens årsmöte/stämma. Ledamöter ska vara medlemmar i föreningen.

Varje kommun/basfinansiär ska ha ett fast mandat vilket ger 6 platser i styrelsen. Basfinansiärerna utser själva vem som ska representera dem, en ordinarie och en ersättare (bör vara en kvinna och en man) som sitter tills vidare.

Ideella och näringslivsrepresentanter ska tillsammans bilda 12 personer, med så jämn fördelning mellan grupperna som möjligt. Alla kommuner ska ha minst en representant i denna grupp. Personerna ska inte företräda en förening eller organisation utan ska sitta i egenskap av sig själva och sin kompetens, samt företräda hela sin bygd. Ideella och näringslivsrepresentanter väljs på två år.

Styrelsen skall delta aktivt i Kustlandets verksamhet som helhet. Antalet ledamöter har därför begränsats för att uppnå engagemang och effektivitet men utan att medinflytande och representation ska bli lidande. Som helhet skall styrelsen ha följande sammansättning och kompetens:

- jämn fördelning av ledamöter från ideell, privat och offentlig sektor och maximalt 49 procent från en sektor
- jämn könsfördelningen, det innebär att inget kön får utgöra mer än 60 procent
- ledamot måste ha fyllt 18 år
- kompetens inom de insatsområden styrelsen ska arbeta med enligt utvecklingsstrategin
- geografisk spridning av invalda ledamöter

När styrelsen är fastställd har samtliga ledamöter att alltid beakta helheten, inte bara sin position eller representation utifrån geografi, sektor eller tema.

Styrelsens ansvar:

- att följa startbeslut och villkor från Jordbruksverket
- föreningens organisation och förvaltning av föreningens verksamhet
- att följa de stadgar som överensstämmer med Jordbruksverkets startbeslut
- att verksamheten bedrivs enligt godkänd utvecklingsstrategi
- att utvecklingsstrategins mål uppfylls
- att det finns ett bemannat leaderkontor till programperiodens slut samt tillhörande personalansvar
- att mobilisera och informera målgruppen för att få in ansökningar enligt utvecklingsstrategin
- att främja de lokala aktörernas kapacitet att utveckla och genomföra projekt som leder till att uppfylla målen i utvecklingsstrategin
- att ta fram styrelsebeslut till prioritering av inkomna projektansökningar, fastställa stödbeloppet samt lämna förslag till Jordbruksverket

- att införa ett icke-diskriminerande och öppet urvalsförfarande med objektiva urvalskriterier för styrelsebeslut till prioritering av projekt och som inte leder till intressekonflikter
- EU:s övergripande principer om hållbar utveckling, likabehandling och icke-diskriminering och jämställdhet mellan kvinnor och män alltid iakttas
- att aktivt verka för att tilldelad budget av EU- och statliga medel används ändamålsenligt och effektivt
- att vid behov själva ta initiativ till, prioritera och genomföra projekt för att nå målen i strategin
- kontinuerlig uppföljning och utvärdering av både de enskilda projekten och verksamheten inom utvecklingsstrategin
- att löpande hålla valberedning och revisorer informerade och uppdaterade

Ur styrelsens 18 ledamöter väljer stämman en ordförande på ett år. Vice ordförande ska inte vara från samma sektor som ordförande. Ordförande ska bland annat:

- leda det strategiska utvecklingsarbetet i styrelsen
- leda styrelsemöten, ansvara för dagordning och kallelse
- uppmuntra alla styrelseledamöter att aktivt bidra med sin kompetens och synpunkter
- säkerställa att styrelsen har tillräcklig kompetens för att genomföra sitt uppdrag

Styrelsen träffas cirka 6 ggr /år för att fatta beslut om inriktning och projekt. Beslut ska normalt fattas i koncensus. Om det är nödvändigt kan styrelsen fatta beslut efter omröstning (votering). Vid omröstning fattar styrelsen beslut med enkel majoritet. Detta arbetssätt har visat sig framgångsrikt på lång sikt, även om det är tidskrävande, både att lära sig och att arbeta efter. Medverkan i styrelsen är arvoderat. Grunden för arvoderingen fastställs av årsmötet.

Styrelsen kommer att inrätta beredningsgrupper för att säkerställa att projektansökningar bedöms på ett kompetent och samordnat sätt.

Beredningsgruppers syfte är att:

- grundligt gå igenom och utreda utpekade projektansökningar
- vid behov begära kompletteringar eller förtydliganden av sökande
- besitta speciell ämneskompetens eller verksamhetskunskap som styrelsen saknar
- ge styrelsen råd och bedömningar inför projektbeslut

På föreningens årsmöte väljs en valberedning på ett år som ska bestå av minst sex (6) personer varav en sammankallande. Valberedningens ledamöter ska:

- utgöra minst en representant från varje sektor
- utgöra både kvinnor och män
- geografisk spridning över ingående kommuner
- ha erfarenhet av styrelsearbete
- ha kunskap om leadermetoden och strategin

- vara insatta i vilka krav Jordbruksverket ställer på styrelsen samt vilken styrelsekompetens som krävs för att arbeta med utvecklingsstrategins mål och insatsområden

Valberedningens arbete utgör ett viktigt och grundläggande bidrag till uppfyllandet av föreningens ändamål. Arbetet utförs med hjälp av den arbetsordning som föreningsstämman fastställer. Ärenden som valberedningen förbereder inför föreningsstämman:

- Val av ordförande och sekreterare för föreningsstämman
- Val av två justerare tillika rösträknare för föreningsstämman
- Val av ordförande
- Val av ideella och privata styrelseledamöter
- Val av föreningsrevisorer
- Arvoden och ersättningar till förtroendevalda från ideell och privat sektor

6.3 Drift – den operativa verksamheten

Kustlandets verksamhet inom leader omfattar en strategi, ett område och en strukturfond. Den överlappar eller samordnas därför inte med andra utvecklingsområden (annat än som beskrivet i avsnitt 5.3). Kustlandets verksamhet som helhet kan dock komma att omfatta landsbygdsutvecklande verksamhet utanför leader men denna kommer i så fall att bedrivas separat. Styrelseledamöter och personal är delvis från föregående programperiod 2014-2020/2022 för att säkerställa kontinuitet, effektivitet och kompetens.

Föreningsutskott

För att styrelsen ska kunna fokusera på kärnverksamheten skall ett föreningsutskott utses att sköta ledningen av Kustlandets administration. Ordförande tillsammans med ytterligare två ledamöter från styrelsen, vilka utses av styrelsen på dess konstituerande möte, skall utgöra Kustlandets föreningsutskott. Föreningsutskottet har i uppdrag att, med hjälp av kontoret, sköta daglig drift av förening, personal, ekonomi och administration.

Kontor

Kontoret kommer att bestå av funktionerna verksamhetsledare, projekthandläggare och ekonom (på minst 1,5 heltidstjänst) och vara bemannat till och med juni 2029 (mot slutet skärs bemanningsgraden ner). Personal får inte vara ledamot i styrelsen. Kontorets främsta uppgift är att kommunicera ut till alla i området vad programmet kan bistå med, samt stödja lokala utvecklingsgrupper och projektägare i handläggnings- och redovisningsprocessen. Dessutom ska kontoret tillse att styrelsen erhåller kompletta projektansökningar, att Jordbruksverket och medfinansiärer erhåller fullgoda rapporter, att gällande regler och förordningar följs samt att programmets ekonomi sköts på ett korrekt sätt. Kontoret arbetar under ledning av styrelsen och föreningsutskottet. Kontorets personal ska bland annat ansvara för följande arbetsuppgifter:

- stimulera, mobilisera och stödja lokala initiativ och idéer i syfte att nå målen i utvecklingsstrategin
- stödja sökande i att få in så kompletta och tydliga projektansökningar som möjligt samt handlägga ansökningar, följa upp och stödja pågående projekt
- skapa nätverk och stärka samarbeten mellan och inom olika sektorer och branscher. Se möjligheter och skapa kontakter mellan pågående projekt.
- utbilda projektägare och projektledare i projektadministration, anordna projektledarmöten

Dialog med andra blivande leaderområden har inletts gällande att under genomförandet samarbeta kring gemensamma administrativa resurser, kompetensutveckling och olika specialistkompetenser för en effektivare administration.

7 Uppföljning och utvärdering

Kustlandets uppföljning och utvärdering omfattar fyra huvudkomponenter: kontinuerlig lägesrapportering på styrelsemöten, årliga uppföljningar av utvecklingsstrategin, halvtids- och slututvärderingar samt nätverkande. Resultaten sprids via rapporter till EU, Jordbruksverket, medfinansiärer och partners samt genom kunskapsspridning och nätverkande. Åtgärder motiverade av uppföljningsresultat genomförs av styrelsen direkt om de är mindre och genom revideringar om de är större. Aktiviteterna har en koppling till verksamhetens kommunikation (se avsnitt 5.1) och samordnas därför med denna.

EU-rapporter till Jordbruksverket

Enligt begäran och anvisningar inlämnas uppgifter och rapporter till Jordbruksverket. På uppmaning av verket uppdateras arbetsmetoder, instruktioner, rutiner och handlingsplaner.

Lägesrapporter och styrning av styrelsen

Inför varje styrelsemöte sammanställer kontoret en kort men heltäckande lägesrapport om ekonomi, resultat, ansökningstryck, projektägare, handläggningstider, rekvisitioner, personal och annan relevant information. Styrelseledamöter ska ha en komplett bild av nuläget inför alla projektbeslut. Styrelse och kontor diskuterar läget och inom ramarna för utvecklingsstrategin styr styrelsen den dagliga verksamheten.

Årliga uppföljningar och uppdateringar av strategin

Inför föreningens årsmöte gör styrelse en uppföljning av utvecklingsstrategin som helhet och redovisar resultat för stämman. Samtidigt görs i samband med revisionen en kvalitetskontroll och riskanalys för att säkerställa att verksamheten och föreningen uppfyller förordningar och villkor. Resultat av uppföljningar diskuteras av landsbygdsrepresentanter, medlemmar, medfinansiärer, styrelse och kontor. Vid behov uppdateras arbetsmetoder, instruktioner, rutiner och handlingsplaner.

Halvtids- och slututvärdering

Efter halva tiden (cirka 2025) görs en halvtidsutvärdering med syfte att säkerställa att utvecklingsstrategin som helhet blir genomförd, målen uppnås (överträffas) samt att budgeten upparbetas. Under slutet av 2028 eller början av 2029 genomförs en slututvärdering av Kustlandets verksamhet och utfall inom leader 2023-2027. Resultat av utvärderingar diskuteras på särskilda seminarier av landsbygdsrepresentanter, medlemmar, medfinansiärer, styrelse och kontor. Styrelsen beslutar om utvärderingarnas omfattning, kostnader, utförare och partners enligt de riktlinjer som Jordbruksverket tagit fram samt enligt de möjligheter till samverkan med andra leaderområden som arbetats fram.

Nätverkande

Representanter för Kustlandet kommer att delta i nätverksarbete inom leader och landsbygdsutveckling – regionalt, nationellt och transnationellt – som en del av omvärldsbevakningen och för att dela med sig av goda exempel.

Rapportering och kunskapsspridning

Arbetet med inhämtning av information, analyser, diskussioner, slutsatser och rapportering utgör en tvåvägskommunikation. Resultat av lägesrapporter, uppföljningar och utvärderingar sprids bland landsbygdsintressenter i och utanför Kustlandet. Kunskap om områdets behov, projektägares situation, förändringar, nyheter och möjligheter inhämtas till organisationen.

Revidering

Om det i samband med uppföljningar eller utvärderingar visar sig att utvecklingsstrategin behöver revideras görs det efter ansökan till och medgivande av Jordbruksverket.